

ACC. N:R M. 14695: 1-9.

Landskap: *Småland* Upptecknare: *Pingal Johansson, Värnamo*
Härad: *Östbo* Berättare: *olika personer; se uppl. bladens
baksida!*
Socken: *Div. s: n* Berättarens yrke: _____
(se uppl. bladens!)
Uppteckningsår: *1959* Född år _____ i _____

FOLKLIVS-
ARKIVET
LUND

Liesmide. s. 1-9.

LuF 113

Skriv endast på denna sida.

Svar på frågelista S.U.F. 113 Liesmide.
Vid en av min företagen undersökning
om liesmide i Värnamo och trakten
där omkring har jag erhållit följande
uppgifter som lämnats av äldre personer.
Fryde s:n. Smeden Faust, Ingabo Fryde
verksam under 1870-1890-talen.

förutom liar smidde Faust även andra
eggjärn såsom yxor, knivar m.m.
Hans eggjärn sades haft god skärpa.
"Li Faust å" nummer ett sades det.

enl. uppgift av min far Aug. Johanson
i Bygget, född därtädes 1849, död 1937.

Smeden Falk i Hornaryd Värnamo s:n.
verksam under 1860-1890-talen smidde
liar som sades ha ha god skärpa, men de
voro något "styvtrynta" d.v.s. de voro tjocka

Fäljknivar. Liarna kallades "byrummsliar" och meddelaren minns från barndomen att "byrummsliarna" användes i Fryele och de sådes vara tunna, och lätta att bryta skarpa, men kuruvida de var av Lagerströms eller den till namnet okände smedens i Grylås tillverkning är ovist. På 1860-talet och ända till från mot 1900-talets början kunde man på marknaderna i Värnamo köpa en slags liar som inom orten benämndes "djursliar". Deras försäljare var Petter Djurs bosatt i Djurstorp, Dörarp s:n. Kronsberg Län. Djurs var försäljare, tillverkade dem inte. Var liarna tillverkades är ovist, troligen var det i Halland. Dessa liar anrågas under 1800-talet

senare del vara de skarpaste som funnos,
men de voro tjocka och hårda, och det be-
hövdes mycket slivning för att få dem skarpa.
Vid tiden omkr. senaste sekelskiftet kom
de s. k. Brestorsliarna i handeln och nästan
samtidigt Gislavedsliarna. De senare
tillverkades på Gislaveds liefabrik,
vilken dock nu sedan länge upphört
i Gjölafta var och liessnide i Lörjan
av 1900-talet. Dessa smeders namn har
jag dock inte kunnat få kännedom om.
Liarna från såväl Gislaved som Brestor
voro framtällda på markinell anordning
Rennvalrade, skålförmiga och lätta att slipa.
Liar kunde köpas på marknaderna i Värnamo
samt på Torpdagar. Marknaden hölls i Värnamo
14 juni (sommarmarknad) 14 Sept. (höstmarknad)

kreatorsmöten i Mars, juli och oktober
tongdagar varje helg på lördag. Lian såldes
och av järnhandlare i köpingen, samt på landet
av lanthandlare. Liarna, som Petter Djurs
hade att sälja minus jag var med björk-
vidjor i buntar om 25 eller kanske 50 st.
Kär Djurs skulle boja komerna sken
han av björkvidjorna på en bunt
liar så spekulanterna kunde "syna"
dem och pröva om de var skarpa.
Man hade olika sätt att bedömma
en lias skärpa. Somliga ansågs att
om lian vid stöt mot hårt föremål
gav en lång klar ton var bra.
Lien som gav ett kort ton var en
"dödsmurvä" sade man. Andra bedömde
lias skärpa genom att eggen bytta liss

små litar. Gick det med lället sådes det
att "liänn ä hää" så hann gulta se, och det
snågs vara bra. Priret på en lie var på
1890-talet 1.75 - 2 kr. Skulle man slå på
slät stenfri mark använde man en lång
lie. De längsta voro sex kvarter gammalt
wenkt mått (= 89 cm.) På stenig, ojämn och tving
mark gick det bättre med en kort lie.

De kortaste voro fyra kvarter (59 cm.)
På liarna var med en stamp eller brodd
smedens märke anbringat.

Hur länge en lie kunde hålla var natur-
ligtvis beroende hur mycket den var i bruk.
Före slåtter- och skördemaskinernas tid slöt
man ut en lie portare än nu. Man ansåg
om lien användt till klöverslåttern i juli
och havre, korn och rågskörden, så kunde

Den vara lagom bred och användbar för
slåttern på ängsmarken påföljande år.
Så länge som upptecknaren minns tillbaka
(1890-talet) har inte varit vanligt att kvinnor
har konterat lien, men har hört berättat
att det på 1800-talet första decennium inte
var ovanligt med kvinnor med lie vid
slätter, och då man ännu använde skäran
så konterade såväl kvinnor som män denna.
Ännu på 1860-1870-talen skes män av
all säden på gården Bygget i Fryele s.m.
(areal åker = 6.39 ha) och ännu å arens medelstora
gårdar och Torp, på mindre Torp höll man på
att använda skäran ännu på 1890-talet.
Lien efterträdde skäran vid sädenskörd
på åkrarna, på ängsmarken hade man
använt sig av lie så långt tillbaka man
vet om.

En gammal gumma i Värnamo s:n.
fru Anna Gustavson, född 1858 i Bolstorp,
fogdegård Tännö s:n. Demonstrerade en gång
för upptecknaren hur skäran användes.
Hon tog skäran i höger hand böjde sig
ner och med vänstra handen höjde hon
sädstråna något åt vänster. När hon så
kommit till åkerreuen kastade hon skäran,
gick tillbaka där hon böjats och samlad
ihop det avskurna komet, som lades på
marken i mängd lagom stort för kärvar,
som vanl. brukades bindas ihop av en man.
Det ansågs vara lagom arbete för en man
att binda ihop och sätta på stöi (braka)
efter 2 skäreskor. Enl. berättaren var det
vanligt att om någon under skörden hade
röskt skära sig i händerna så hade denna

förlorat sin rätt till skördegröt, som alltid
var vanlig i orten efter sluttad skörd.

Den första slättermaskinen i Fryele in-
inköptes i början av 1890-talet av häradshöv-
ding Nils Ekman på Kärbyholms gård.
Skördemaskin s. k. avläggare monterad
på en slättermaskin 1902, och självlindare
dragen av tre st. hästar på samma gård 1923.
Vid tiden omkr. 1910 slättermaskin, och anläggan
vid sädeskörd 1925 vid de flesta bondgårdar.
Sedan slätter- och skördemaskinen kommit,
användes de endast vid slätter på ängsmark,
och vid skörd av liggsäd, d. v. s. säd som
läggs under regning väderlek.